

TANMENET

2018/2019

BIOLÓGIA nappali tagozat, 12. évfolyam

Baranyi Sándor

2018. 09. 03.

TANMENET - BIOLÓGIA
Életközösségek biológiája; Evolúció; Öröklődés
Nappali tagozat 12. osztály

Belépő tevékenységformák

- Az öröklődés lényegének megismerése.
- Annak belátása, hogy az élőlények és az élővilág állandó változása szükségszerű és természetes folyamat.
- Annak felismerése, hogy az örökítő anyag változatosságának csökkenése veszélyes a földi élet számára.
- A természet- és környezetvédelem fontosságát bizonyító önálló kiselőadások tartása.
- Érvelés a természetvédelmi területek fontossága mellett és a környezetszennyező, környezetpusztító tevékenységek ellen.
- Az ökoszisztémák felépítési és működési szabályainak értelmezése.
- Az életközösségek anyag- és energiaforgalmának önálló ismertetése vázlatrajzok, folyamatábrák segítségével.
- Élőlények és élőhelyük megfigyelése, a tapasztalatok dokumentálása.
- A rendelkezésre álló nyomtatott és elektronikus információhordozók önálló használata a biológiai környezet minél több oldalról való és minél részletesebb megismeréséhez.
- Önálló tájékozódás az élővilág természetes rendszerében, annak elfogadása, hogy a fejlődéstörténeti rendszer a természetes rendszer.
- Az ember elhelyezése a földi élővilág rendszerében.
- A bioszférát, a földi környezetet veszélyeztető jelenségek felismerése, környezetkímélő társadalmi-gazdasági stratégiák, alternatívák megnevezése.
- Annak belátása, hogy csak az egyének és a közösségek tudatos környezetkímélő magatartása akadályozhatja meg az olyan emberi tevékenységeket, amelyek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, amit az evolúció nem képes követni.
- A legfontosabb evolúciós események időrendjének áttekintése.

- Annak tudatosulása, hogy az ember evolúciója során kialakult eltérések nem értékükben különböznek; a biológiai és kulturális örökség az emberiség közös kincse, amelyhez minden embercsoport hozzájárult.

Célok

A biológia tantárgy tanításának a 12. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók:

- legyenek képesek önállóan megfogalmazni az öröklődés lényegét,
- tudjanak egyszerű genetikai feladatokat megoldani,
- elemezzenek egyszerű ökológiai grafikonokat, ábrázolásokat, készítsenek maguk is ilyeneket,
- értelmezzék a táplálkozási hálózatok, életközösségek mennyiségi jellemzőinek vázlatos ábrázolásait,
- önállóan ismertessék az életközösségek sajátosságait rajzok, folyamatábrák segítségével,
- Kialakuljon bennük a lakóhelyi környezet tipikus társulásainak ismerete, bővüljön fajismeretük,
- a magasabb szerveződési szintű rendszerek egyensúlyát befolyásoló tényezőit megismerjék, összehasonlítsák,
- megismerjenek különböző evolúciós elképzeléseket, ismereteiket alkalmazzák a vitákban,
- önállóan tájékozódjanak az élővilág természetes rendszerében, fogadják el, hogy a fejlődéstörténeti rendszer a természetes rendszer,
- tudják az embert elhelyezni a földi élővilágban, valamint a bioszféra folyamataiban és történetében,
- képesek legyenek belátni, hogy csak az egyének és a közösségek tudatos környezetkímélő magatartása akadályozhatja meg az olyan emberi tevékenységeket, amelyek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, hogy az evolúció nem képes azt követni,
- ismerkedjenek meg a biotechnológia egyes eredményeivel és problémáival,
- fokozódjon érzékenységük a biológia problémái iránt, tudjon bioetikai kérdésekben helyes álláspontot képviselni, alakuljon ki vitakészségük.

Felhasználható időkeret heti 2 óra, összesen 64 óra

Tankönyv: Biológia 12, Életközösségek biológiája; Evolúció; Öröklődés Mozaik Kiadó,
Szeged, MS-2642

Az éves órakeret felosztása:

Témakör	Óraszám
Kültakaró, mozgás-szervrendszer	4
Emésztés, kiválasztás, szaporodás	14
I. Az öröklődés	11
II. A populációk és az életközösségek	12
III. Az evolúció és a bioszféra	12
Összefoglalás, számonkérés	9
Év végi összefoglalás, ismétlés	2
Összesen:	64

Óra	Tananyag	Fejlesztési feladatok
A KÜLTAKARÓ ÉS A MOZGÁS-SZERVRENDSZERE		
1.	A bőr felépítése, betegségei	Érzékelteni a bőr szerepét a szervezet homeosztázisának megőrzésében. Felhívni a figyelmet a megfelelő testtartás és a rendszeres testmozgás jelentőségére a váz- és izomrendszer felépítésének és működésének tükrében
2.	A vázizom felépítése, működése	
3.	A csont és a csontváz	
4.	Számonkérés	
A TÁPLÁLKOZÁS, A LÉGZÉS, A KIVÁLASZTÁS, A SZAPORODÁS ÉS EGYEDFEJLŐDÉS		
5.	Bevezetés: az emésztőszerv-rendszer. Az emésztőszerv-rendszer felépítése Az ember táplálkozása, az előbél	A tápcsatorna működésén keresztül láttatni a korszerű táplálkozás alapjait. Megismertetni a májnak a szervezetszintű anyagcserében betöltött szerepét.
6.-7	A középbél A vékony- és a vastagbél	
8.	A légzőszervrendszer felépítése	
9.	A légzőszervrendszer működése, egészségügyi ismeretek	
10.	A kiválasztó szervrendszer felépítése és működése, egészségügyi ismeretek	Bemutatni, miért nélkülözhetetlen a kiválasztás az élet számára.
11.	Számonkérés	
12.	Az ivarsejtek, a hím ivarszervek és a hím ivari működések szabályozása	Ismertetni az ivarszervek felépítésén és működésén keresztül az ember életében a nemiség szerepét, jelentőségét, egyúttal az ezzel járó felelősséget. Felhívni a figyelmet az egyedfejlődés egyes szakaszainak élettani és pszichikai jellegzetességére, különös tekintettel az ember viselkedésére.
13.	A női ivarszervek és a női nemi ciklus hormonális szabályozása	
14.	A megtermékenyítés és az embrionális fejlődés	
15.	A terhesség, a szülés és a poszt embrionális fejlődés	
16.	Az emberi szexualitás és a fogamzásgátlás. Nemi betegségek	
17.	Család tervezés	

18.	Egészségügyi ismeretek Rizikófaktorok, civilizációs ártalmak	Láttatni az ember szervezetét veszélyeztető hatásokat, felhívni a figyelmet a tudatos magatartásra.
19.	Számonkérés	

Óra	Tananyag	Fejlesztési feladatok
I. AZ ÖRÖKLŐDÉS		
20.	Bevezetés, (ismétlés) alapfogalmak	Megismertetni a kromoszomális öröklődés egyes típusait. Elsajátíttatni az egyszerűbb genetikai feladatok megoldási módszerét. Bemutatni az ivar genetikai meghatározását, a nemhez kötött öröklődés jellegzetességeit.
21.	Egy gén által meghatározott tulajdonság öröklődése 1.	
22.	Egy gén által meghatározott tulajdonság öröklődése 2.	
23.	Néhány emberi tulajdonság és betegség öröklődése	
24.	Többgénes öröklődés	
25.	Kapcsoltság	
26.	A nemhez kapcsolt tulajdonságok öröklődése	
27.	A mennyiségi jellegek öröklődése	
28.	A gének és a környezet viszonya	
29.	A genetikai ismeretek kutatásának jelentősége	Láttatni a genetikai ismeretek előnyös voltát, ugyanakkor megvilágítani a genetikai ismeretek etikátlan felhasználásának veszélyeit.
30.	<i>Feladatok megoldása</i>	
31.	Összefoglalás	
32.	Témazáró dolgozat	
II. A POPULÁCIÓK ÉS AZ ÉLETKÖZÖSSÉGEK		
33.	Ökológia – a populáció, a populációk változása - a populációk növekedése, szaporodási és életviteli stratégiák	Kiemelni a környezet és az élőlény egymásra hatásának következményeit.
34.	Élőhelyi tényezők	
35.	Az élettelen ökológiai tényezők I-II.	Értelmezni a környezeti tényezők, az életfeltételek és az élőlények életmódja közötti összefüggéseket. Bemutatni a tűrőképesség hatását az élőlény elterjedésre.
36.	Az élő ökológiai tényezők	
37.	Az életközösségek	

Óra	Tananyag	Fejlesztési feladatok
38.	Termelők, fogyasztók, lebontók, táplálkozási hálózatok Az anyag- és energiaforgalom	Az ökológia egyensúly megértése, az ökoszisztémák anyag- és energiaforgalmának ember általi befolyásolásának hatásának vizsgálata. Az egyén és a közösség környezettudatos magatartásának alakítása. A magasabb szerveződési szintek megismerése, egyensúlyuk kialakulásának alapjai. A fenntartható fejlődés lehető újtjai, a környezettudatos magatartás nyomatékosítása.
39.	A szén-, nitrogén-, foszfor- és a víz körforgása a természetben	
40.	Az emberi tevékenység következményei az anyagforgalomban, és az eutrofizáció	
41.	A társulás, mint életközösség 1-2	
42.	Természetes és mesterséges életközösségek	
43.	Az élővilág sokféleségének fontossága	
44.	Társulások Magyarországon és a társulások állatvilága	
46.	Összefoglalás	
47.	Témazáró dolgozat	
III. AZ EVOLÚCIÓ ÉS A BIOSZFÉRA		
48.	Az élet keletkezésének elmélete Populációgenetika	Az evolúció mozgatórugóinak áttekintése. Ezek bizonyítékainak felhasználása a megismerésben. A fizika és a kémia ismereteinek alkalmazása a vizsgálatokban.
49.	Az evolúció tényezői 1. – mutáció, szelekció, adaptáció	
50.	Az evolúció tényezői 2. – génáramlás, genetikai sodródás	
51.	Adaptív és nem adaptív evolúciós folyamatok 1.	
52.	Az evolúció bizonyítékai 1-2. – a közvetlen és a közvetett bizonyítékok	
53.	Változások bolygónk kialakulásáig 1-2	Az élet feltételeinek összegzése. Az életkeletkezés tudományos elképzelései. A kémiai evolúció és a sejt kialakulása főbb lépéseinek megismertetése. Az evolúciós szemlélet kialakítása a növény és állatvilág törzspejlődésének megismerése során.
54.	A többsejtűek evolúciója	

Óra	Tananyag	Fejlesztési feladatok
55.	Az ember evolúciója A nagyrosszok kialakulása	Megismertetni az evolúció szabályszerűségeinek az ember kialakulásában játszott szerepét. Az evolúciós pszichológia néhány állításával való ismerkedés.
56.	Összefoglalás	
57.	Témazáró dolgozat	
58.	A bioszféra jelene és jövője I.– a környezetszennyezés fogalma, a talajszennyezés, a vízszennyezés	Az ego- és antropocentrikus világnépek hibáinak bemutatása. Felhívni a figyelmet az ember környezetalakító hatásainak az evolúcióra gyakorolt hatására. Néhány bioetikai kérdés megvitatása.
59.	A bioszféra jelene és jövője II. – levegőszennyezés,	
60.	Környezetvédelem Természetvédelem Magyarországon	
61	A természet védelme nemzetközi szinten 1-2.	
62	Összefoglalás	
63	Témazáró dolgozat	
ÉV VÉGI ISMÉTLÉS		
64.	Év végi összefoglalás	Összefoglalni, a tanultakat, értékelni a teljesítményeket.
64.	Év végi összefoglalás	

Év végi követelmények

- Tudja jellemezni az egyes öröklődési típusokat, ismerje az öröklődés törvényszerűségeit.
- Legyen képes egyszerűbb genetikai feladatokat megoldani.
- Tudjon érvelni a természetvédelmi területek fontossága mellett és a környezetszennyező, környezetpusztító magatartás ellen.
- Lássza meg az összefüggést a környezetében előforduló élőlények életmódja és a környezet napi, illetve évi változása között.
- Legyen képes táplálkozási hálózatok, életközösségek elemzésére.
- Legyen képes egyszerűbb biológiai problémákat önállóan megoldani.
- Értse meg, hogy az élőlények biológiai jellemzői anyagilag meghatározottak és az örökítő anyagban nem kódolt tulajdonságok nem fejleszthetők ki.
- Jusson el annak az elfogadásához, hogy az élőlények és az élővilág állandóan változnak.
- Ismerje a biológiai evolúció lényegét.
- Igényelje, hogy biológiai környezetét minél több oldalról, és minél részletesebben megismerje, használjon ehhez ismeretterjesztő folyóiratokat, könyveket, határozókat és egyéb információhordozókat.
- Lássza világosan, hogy az örökítő anyag változatosságának csökkenése a földi élet számára veszélyes, ez legyen természetvédő tevékenységének egyik mozgatója.
- Lássza be, hogy egyes emberi tevékenységek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, amit az evolúció nem képes követni.
- Alakuljanak ki azok a képességek, ivódjanak be azok a készségek, melyek használatával képessé válik a folyamatos környezettudatos magatartásra, biztosítva ezzel a hétköznapi élet minden területén a fenntartható fejlődés lehetőségét.